Урок пам’яті на тему:
«Крути – і сум, і біль, і вічна слава України»

Оформлення: на передній стіні залу тема уроку і вислів «Нас тут триста, як скло, товариство лягло».

На столі ікона Божої Матері в рушнику, хліб на рушнику, червона калина в колоссі пшениці, свічки.

Екран, на якому демонструються слайди з фільму.

Звучить «Реквієм». *Учні запалюють свічки.*

Вітрами буйними, з епохи грізної
занесла доля, відгомін біди,
Серцями юними, очима слізними
Синів і матерів новітньої доби.
Стікає кровію Вкраїна – матінка,

Ординці лютії землицю рвуть
Вперед герої йдуть, не заховались в затінку,
Їх зброя - мужність і козацький Дух!
На захист рідної землі квітучої

Рать добровольців відрядив Майдан,
Хоробрість з мужністю і з духом точеним,

Звели заслін біді, і не пройшла орда.
Підлота путінська «миром» прикрилася,
І палить «смерчами» землю мою

Про мужність «кіборгів», кільце Дебальцева

Про Іловайський зрадницький котел
Як гартувалася в горнилі нація

В віках історія вже закарбує все.
Засіє квітами, барвінком й рутою,
У пам'ять вистелить і гордість й біль.

Вже так було колись

100 літ під Крутами,
Безстрашна юнь тоді,
Тримала вкрай нерівний бій.

Звучить «Реквієм»

Слайди

Вчитель: Пам'яті юнаків-героїв замордованих більшовицькими катами в бою під Крутами присвячується!

Ви всі спочили в темній могилі
Та нас в неволю не повернути,
Бо і в нас були вже Фермопіли
Бо впало триста, ген там, де Крути!

Більше двох тисяч років тому, на початку Vст. до н.е., в ущелині при Фермопілах, на території Греції, 300 спартанців на чолі з своїм царем Леонідом полягли, стримуючи багатотисячне військо персів, і навічно вкрили себе славою. Таку ж геройську смерть прийняли 300 українських козаків в червні 1651 року, під Берестечком прикриваючи вихід з оточеного поляками українського козацького табору. А наприкінці січня 1918 р. 300 юних студентів і гімназистів стали на захист рідної землі від більшовицьких орд, під Крутами. Подвиг їх тим значиміший, що на відміну від спартанців, у бій їх вела лише любов до рідної землі і рідного народу. Наймолодшому з них Андрію Соколовському було лише 15 років, а найстаршому Володі Шульгіну – 23.

28-29 січня виповнюється 100 років лицарському подвигу під Крутами.

Крути… Символ героїзму і відданості нашого юнацтва, символ національної трагедії. Цвіт української молоді, Герої, які склали іспит зрілості, ставши в обороні української Волі і Державності…

Давайте своєю пам'яттю та уявою перенесімося в буремний, незабутній 1917 рік.

Скориставшись ослабленням царської Росії в ході Першої світової війни і наслідками Лютневої революції,4 березня 1917 року в Києві з

представників різних політичних партій утворилася Українська Центральна Рада на чолі з професором М. Грушевським.

10 червня 1917 р. своїм І Універсалом ЦР проголосила автономію України і утворила перший український уряд, на чолі якого став письменник В. Винниченко.

7 листопада 1917 р. ІІІ Універсал проголосив Україну Народною Республікою.

Горіла золота заграва
Здригався світ під звуки сурм!
Широко залунала слава,
Що нам воскресла вже держава,
Що Україна встала з тюрм!

В жовтні 1917 р. в Росії владу захопили більшовики на чолі з В Леніним. Самостійна Українська держава не входила в їхні плани. Більшовики вчинили їй величезний спротив, вони пустили в хід провокації, демагогічні обіцянки, а в грудні 1917 р. в Харкові утворили так званий український радянський уряд, що складався з росіян, та зросійщених українців. Розпочалась жорстока боротьба за повалення Центральної Ради і незалежної УНР.

Ще тільки вчора упали тюрми,
Ще тільки вчора родилась воля;
А нині сурмлять на сполох сурми,
Йдуть дикі орди з чужого поля.
Сунула з Московії ця більшовицька тьма,
Бо дуже муляла їй УНР
Імперську суть свою
Всю зберегла Москва.
Вона краде в усіх і дотепер.
Червоні яструби летіли з Харкова,
Бо сили в Києва були малі.
Земля вкраїнськая знов кров'ю харкала
І більшовицький чобіт вже топтав її!

Для захисту УНР була можливість використати значні збройні сили. Бо вже весною 1917р., з ростом анархії на фронті, російська армія розвалювалась, що створювало умови для організації українського війська. Патріоти України почали створювати фронтові ради, численні військові клуби, громади. У травні – червні пройшли військові з'їзди в Києві, що

ставили за мету створення Українських Збройних сил, зростала кількість українських дивізій. Число українських вояків сягала до 4 млн.

Але лідери ЦР, зокрема В. Винниченко, не спішили створювати збройні сили України. Навпаки, Винниченко писав: «Не своєї армії нам, соціал – демократам і всім щирим демократам треба, а знищення всяких постійних армій»

І як наслідок 16 зукраїнізованих дивізій не були своєчасно зняті з фронту, а більшовики розбили їх, коли вони зробили спробу пробитися на Україну. Частина цих вояків самодемобілізувалися, частина перейшли на бік більшовиків. І 4 мільйонне українське військо швидко розтануло. Коли більшовицька багатотисячна армія посунула на Україну, то обороняти її майже не було кому і чим. Для захисту Києва залишилось всього 3 тис. українського війська.

Пісня «Ой у лузі червона калина»

І от в цей час на захист Української Волі і Державності, стали студенти і гімназисти Києва. 15 січня на добровільних засадах почалося формування загону молодих захисників України. До нього вступали студенти університету Святого Володимира і київських гімназій. Запрошений на збори директор гімназії звернувся до вихованців з такими словами: «Ви – наша надія, надія української нації. Ми спромоглися організувати в Києві свої українські гімназії, ми важко долаємо російськомовну над культуру і в Києві, і в усій Україні. Ви не повинні йти на смерть заради України. Заради неї треба жити і творити в ній, сіяти далі поміж іншими знання і любов до нашої Землі ». І далі : « Діти мої, побережіть хоча б тих, хто менший за Вас!». На це гімназисти відповіли: «Сьогодні час стріляти у ворогів України, а не промови говорити. І требе йти всім, як один на фронт».

На віче молодь йшла,
В серцях палав вогонь.
Безмежна відданість святій землі!
Мороз січневих днів не обпалив долонь
Безвусих юнаків, об’єднаних в курінь.

Гімназисти підходили до столу, записувалися до студентського куреня Січових Стрільців. Вишикувавшись в колони, новобранці крокували вулицями Києва, хвацько і весело, співали вояцькі пісні. Вночі 28 січня курінь, що налічував близько трьох сотень чоловік, виїхав зі станції Київ – Пасажирський і наступного дня прибув на станцію Крути. Очевидець розповідає: « Багато доводилося бачити військових потягів, але здається, ні в

одному з них не співали стільки пісень, не можна було почути стільки дотепів і жартів. Думок про небезпеку не було, як не чулось розмов про можливість поразки». Попереду був ворог…

У глибокому снігу при 15-ти градусному морозі у своїх благеньких шкільних шинелях, залягли юнаки в лаву. Назустріч їм, як чорне гайвороння посунулося більшовицьке військо силою до 4 – ох тисяч бійців.

У наступ першими пішли червоні
В бушлатах чорних за рядами ряд,
В десятки раз краще озброєні,
І більше їх було у сотні раз.
У 28-тий день січня морозного
Стіною стала рать захисників
Любов до Матінки була загрозою
Для банд озброєних більшовиків.
Одна гармата в них
Ще кулеметів чуть
Гвинтівка в кожного й козацький дух
Бійці тримаються, хоч рани вже печуть,
І стрімко рідшає стрільців ланцюг.
Супроти хижої навали
Супроти смерті в стужу й сніг,
Ось тут вони, ось тут стояли.
Їх всього жменька, триста їх.
Стихали Києва хорали.
Його заслін – ці юнаки.
Ось тут – редут. Ось тут вмирали.
Приймали кулі і штики...

П. Дворський «Балада про Крути»

Тримаючи рушниці в замерзлих руках, ці діти зустріли ворога рясним вогнем. П’ять годин безперестану студентський курінь стримував «червоні лави», весь час під градом куль та вибухів гранат, проте ніхто не думав кидати позиції, відступати. Ніхто не звернув уваги, що штабний і сотник Тимченко ганебно втекли.

Ворог наблизився і побачив мізерні сили перед собою. Підбадьорений перевагою він кинувся в атаку.

Студенти – соколи – рать відчайдух
В пориві кинулись на ворогів
У пекло вилилась червоних злість бандюг.
Вбивали нелюди юних стрільців.
Ще довго бій тривав, в’язав тенетами,
Звір шаленів від крові і смертей:

Серця січовиків колов багнетами,
І добивав поранених дітей.

Коли настала ніч, лежало на крутянських полях близько 300 трупів.

Звучить пісня «Чорна рілля ізорана»

Щоб уникнути повного знищення, оборонці почали відступати, розібрали залізничну колію, щоб затримати наступ ворога. Вночі, втративши орієнтацію в темряві, у ворожий полон випадково потрапили 35 юнаків, які брели розкислим полем без набоїв у рушницях. Сімох юнаків, серед яких були поранені, з невідомих причин відправили до Харкова, що і зберегло їм життя. А 28, зазнали страшних тортур. Цілу ніч над ними знущалися більшовицькі головорізи. Галичани Іван Сорокевич і Григорій Піпський, підтримуючи один одного, хоробро дивилися в очі неминучої смерті. І раптом Григорій заспівав «Ще не вмерла Україна»… інші підхопили… Пролунали постріли. Вже вбитим ненависники виколювали очі, знущались над тілами.

Закатували їх червоні нелюди,
Вони ж, вмираючи, співали Гімн
А сніг білів між вирв ще де-не-де,
Що вже були могилами усім.

Звучить «Реквієм» *на фоні музики декламується вірш «Плакав вітер»*

Плакав вітер…
Ой як плакав на краю діброви,
Де студентське біле тіло лежало у крові.
Нахилявся до личенька, цілував шовково,
Кучерявив кучерики, ніжно, барвінково.
Зривав з дерева листочки, вкривав ніби китайкою
Студентськеє тіло,
Щоби дощі не змивали стрілецької вроди,
Щоб личенька не клювали чорнії ворони.
Плакав вітер…
Ой як плакав, жалібненько, томно,
Співав « Вічну » над студентом, сумно – похоронно.

Трагедія під Крутами не закінчилася окремою жорстокою розправою зі студентами та гімназистами, що полягли в нерівному бою. Режим, який так часто лицемірно називав себе найгуманнішим і найсправедливішим, не дозволив навіть поховати героїв за народними традиціями. Але після повернення до Києва Центральної Ради, М. Грушевський на першому засіданні Малої Ради 9 березня 1918 р. запропонував вшанувати пам’ять

полеглих стрільців студентського куреня, що загинули за Україну. Було вирішено перевезти тіла до Києва і поховати на Аскольдовій горі. Похорони відбулися 19 березня.

На фоні «Реквієм» декламується вірш

Рік 18-й… вже місяць березень
Йде центром Києва у шумі люд:
Перепоховують у трунах бережно
Цих закатованих Героїв Крут.
На Аскольдовій могилі
Поховали їх —
Тридцять мучеників українських,
Славних, молодих…
На Аскольдовій могилі
Український цвіт! —
По кривавій по дорозі
Нам іти у світ.
Понад все вони любили
Свій коханий край.
Вмерли в Новім Заповіті
З славою святих. —
На Аскольдовій могилі
Поховали їх.

На мітингу під час похорон українська письменниця Людмила Старицька-Черняхівська у промові «Пам'яті юнаків – героїв, замордованих під Крутами» сказала такі слова:

« На вас звитяжці-юнаки,
Що возлюбили Україну,
Кладу найкращії гадки,
Маю сподіванку єдину!

Діти України, старші і малі, ця могила – ваш храм. Минуть роки, десятиліття, століття – пам'ять про юнаків-героїв не згине повік. Вона світитиме не тільки українцям, всім, обраним Богом людям, що покладають життя своє в ім'я ідеї, в ім'я брата свого. Для нас Могила ця лишиться на віки полум'ям віри, вона дала нам незабутнє минуле. Діти України – це ваша могила, вона буде тим дзвоном, що не дасть нам спинитись, не дасть забути в хвилини відчаю. В хвилини занепаду, в хвилини знесилля будуть до неї іти старі й малі, щоб підживитись тим святим вогнем ентузіазму, який палатиме тут, під камінним хрестом»

Як сніги покриють землю
Рядном білим, не забудь
Спом’януть тую славу,
Що лишилась нам від Крут.

Пісня «Під Києвом, під Крутами»

На жаль, довгий час українській молоді не судилось вшановувати пам’ять Героїв Крут, читати і слухати вірші і пісні, що звучали сьогодні. Комуністичний режим, який насадили Україні московські більшовики, намагався викреслити з нашої історії ці героїчно-трагічні події, могили були стерті з лиця землі. По могилі на Аскольдовій горі було прокладено асфальтову дорогу, некрополь знищено і влаштовано місце розваг. Та пам’ять народу не зітреш і не зруйнуєш ніякими бульдозерами. Прогресивна молодь діаспори з року в рік 29 січня влаштовувала Пам’ять Героїв Крут. Широко відзначалася ця подія студентами Західної України до 1939 року відкрито, а після встановлення комуністичного режиму – таємно.

Після здобуття Україною незалежності 29 січня стало Днем всієї шкільної і студентської молоді України. У цей день в усіх навчальних закладах проводиться спеціальний урок – урок любові до України, на якому звучить пристрасне слово про подвиг Героїв Крут.

Історія подарувала нам унікальну можливість збудувати незалежну українську державу. Але в наш складний час з новою силою звучать слова нашого великого земляка, відомого українського письменника Уласа Самчука, який в 1992 р. пророче застерігав: «Молодь мусить розуміти, що історія кожної хвилини може подарувати нам нові Крути. І було б дуже недоцільним, коли б та своєрідна героїка без знань, без підготовки, без твердого і послідовно організованого керма перейшла в нашу традицію». І він як у воду дивився. Адже у 2014 році імперська Московія знову розв’язала війну проти нашої держави.

Герої Крут – тепер ми називаєм їх
Цей збережемо подвиг у серцях,
Бо років 100 назад политий кров’ю сніг,
Вже прокладав для України шлях.
Минула сотня літ, а ворог не змінився!
Нові Герої і нові бійці знов віддають життя
Так, як тоді, колись
За матір, доньку, сина і сестру,

Кохану дружину
За рідний край, небесну синь,
За неньку – Україну!

Виходять всі учасники.
Звучать слова: «Слава Україні!», «Героям слава!».
Всі виконують Гімн України «Ще не вмерла України.»

Використана література

1. *П.Тичина. «Пам'яті тридцяти». Вірш*
2. *У. Самчук. Крути 1992 р.*
3. *Л. Старицька-Черняхівська. Пам'яті юнаків-героїв замордованих під Крутами*
4. *С. Кричильський. Крути. Волинь 1992 р.*
5. *І. Ільєнко. За волю і долю України. Літературна Україна 1994 р.*
6. *В. Янів. Крути*
7. *І. Яворський. Розіп'яті Крути*
8. *М. Волинська. Герої не вмирають 2017 р.*